

Σάββας Στρούμπος
«Η καταπίεση των γυναικών είναι φυλετική, ταξική,
σεξουαλική, υπαρξιακή»

Μάρθα Κίσκιλα

06/11/2019

Μετά την εξαιρετικά επιτυχημένη παρουσίαση της παράστασης στο Θέατρο Αττις-Νέος Χώρος (Άνοιξη 2019) αλλά και έπειτα από την θερμή ανταπόκριση του κοινού κατά την καλοκαιρινή της περιοδεία η «**Αντιγόνη**» του Σοφοκλή επιστρέφει στον κλειστό χώρο της αρχικής της παρουσίασης, για ένα νέο κύκλο παραστάσεων, από τις 9 Νοεμβρίου 2019.

Με αφορμή την πρεμιέρα της παράστασης ο σκηνοθέτης **Σάββας Στρούμπος** μίλησε στο tnxs.gr για το έργο, την καταπίεση των γυναικών, την τραγωδία, το βιοπολιτικό θέατρο, αλλά και τον Θεόδωρο Τερζόπουλο.

Μετά το «Περιμένοντας τον Γκοντό» του Μπέκετ επιλέγετε να ασχοληθείτε με την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή. Πώς γίνεται το πέρασμα;

Στη διάρκεια των προβών του “Γκοντό” σταθήκαμε ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο ο Μπέκετ χαρακτηρίζει το έργο του και, από κάθε άποψη, αυτο-χαρακτηρίζεται. Γράφει ότι πρόκειται για “τραγικωμωδία σε δύο πράξεις”. Τι είναι η τραγι-κωμωδία; Δουλεύοντας μέσα στο υλικό είδαμε τη θεμελιώδη σύνδεση αλλά και τη διαφορά του από την αρχαία τραγωδία. Στον Μπέκετ βρισκόμαστε σε ένα τοπίο καταστροφής, στο τέλος του κόσμου όπως τον ξέρουμε. Εκεί τα πρόσωπα δεν είναι παθητικά. Αντίθετα, είναι ενεργοποιημένα, προσδοκούν ένα συμβάν λύτρωσης, το οποίο ως το πέρας του έργου δεν έρχεται: “Θα έρθει ο Γκοντό, κι όσο περιμένουμε και δεν εγκαταλείπουμε, όλη η ανθρωπότητα είμαστε εμείς”, λέει ο Βλαντιμίρ στο έργο. “Η μέρα αυτή θα είναι ευτυχισμένη” λέει η Γουίνι στις “Ευτυχισμένες Μέρες”.

Σε αυτή την κατάσταση ενεργοποιημένης προσδοκίας στην εσχατιά του κόσμου, στο κάθε πρόσωπο ξεδιπλώνεται όλο το φάσμα της ανθρωπότητας με τους φόβους και τις ελπίδες, τις επιθυμίες και τις αγωνίες, αλλά και την ανάγκη συνύπαρξης κι επαφής με τον άλλον

άνθρωπο, έστω και στα πέρατα της ζωής. Στην ερήμωση των προσώπων ξεδιπλώνεται η τραγωδία της ανθρώπινης κατάστασης, στην αποκάλυψη των ανθρώπινων αντιφάσεων βλέπουμε το κωμικό στοιχείο. Ιερό και βέβηλο, προσδοκία και απόγνωση, επιθυμία και ματαιώση, έρωτας και θάνατος αλληλεπιδρούν και αλληλοδιαπλέκονται στο έργο του Μπέκετ, δημιουργώντας ένα τραγι-κωμικό σύμπαν μελέτης του ανθρώπινου μέσα στον άνθρωπο. Με αυτά τα βιώματα στις αποσκευές μας οδηγηθήκαμε προς την “Αντιγόνη”.

Τι γίνεται στην αρχαία Αττική Τραγωδία; Το πρόσωπο καταλύτης, ο τραγικός ήρωας είναι παρόν, είναι εδώ, διεκδικεί, συγκρούεται, ανατρέπει την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων. Δεν υπάρχει το στοιχείο της προσδοκίας, παρ' όλο που βρισκόμαστε στα ακραία όρια Φύσης, Ύπαρξης και Ιστορίας, δηλαδή σε τοπία λοιμού, καταστροφών, πολέμων, τρέλας, μανίας και πάθους. Μέσα στην κλίμακα του Άμετρου, του “άνευ όρων και ορίων” είναι που η τραγωδία θέτει το ερώτημα: “Προς τι ο άνθρωπος;”, μελετώντας το ανθρώπινο ον σε όλο το φάσμα από την τερατία ως την υπέρβαση. Από αυτή τη βάση ξεκινήσαμε το ταξίδι της “Αντιγόνης”.

Εσάς ποια ήταν η δική σας προσέγγιση στο κείμενο;

Βλέπουμε την «Αντιγόνη» ως Τραγωδία για τη Διεκδίκηση της Ζωής. Η ακατάβλητη επιθυμία της Αντιγόνης να θάψει τον νεκρό αδερφό της παρά τις διαταγές του Κρέοντα, δεν τη συνδέει μονάχα με τον κόσμο των νεκρών της και της οικογένειάς της. Ξεκινώντας από τη διεκδίκηση της ταφής απέναντι στην κρατική εξουσία, οδηγείται στη διεκδίκηση νέων όρων για την επανεκκίνηση της Ζωής στην πόλη μετά τον πόλεμο. Η Αντιγόνη επιχειρεί να ενώσει Μνήμη και Πόλη, Ύπαρξη και Ιστορία, Εξέγερση και Κοινωνία. Ο Κρέων φέρει το τρίπτυχο δύναμης της ανδρικής - κρατικής εξουσίας ως απόλυτη αρχή: πατριαρχία – στρατοκρατία – φαλλοκρατία. Όποιος δεν είναι μαζί του είναι εναντίον του. Κατά τη γνώμη του όλοι και όλα τον απειλούν, όλοι χρηματίζονται για να υποσκάψουν την εξουσία του.

Η παράστασή μας παίζεται αμέσως μετά από έναν πόλεμο. Δεν βλέπουμε τον Μύθο στο βάθος του παρελθόντος, αλλά στο Μέλλον. Μπορεί η ζωή να επανεκκινήσει μετά τον πόλεμο; Μπορεί ο άνθρωπος να διεκδικήσει εκ νέου τους όρους της ζωής του; Ο πόλεμος αφορά την οικουμένη και δεν έχει χωρικό όριο. Το ίδιο και η τραγωδία. Μέσα από την οπτική του

πολέμου συναντάμε την οντολογική και βιοπολιτική προσέγγιση του έργου ως αστερισμό τραγωδιών μέσα στην τραγωδία.

Η έννοια του αστερισμού τραγωδιών είναι για μας σημαντική καθώς σηματοδοτεί την ανάπτυξη του τραγικού υλικού πέραν του δίπολου Αντιγόνης-Κρέοντα. Το κάθε πρόσωπο φέρει τον δικό του ιδιαίτερο πυρήνα αγωνίας, πάθους και δέους, έτσι αλληλεπιδρά με τα υπόλοιπα πρόσωπα και συμμετέχει στην εξέλιξη της τραγωδίας.

Η Αντιγόνη έρχεται σε σύγκρουση με την κυρίαρχη αντίληψη της ζωής που προτάσσει η πατριαρχία και η φαλλοκρατία συγκεντρωμένη στο πρόσωπο του Κρέοντα. Πιστεύετε ότι σήμερα οι γυναίκες συνεχίζουν να αισθάνονται καταπιεσμένες;

Παρ' όλο που το αίτημα της γυναικειάς χειραφέτησης μετράει τουλάχιστον έναν αιώνα ζωής, το ζήτημα δεν έχει κλείσει. Η καταπίεση που υφίστανται οι γυναίκες είναι φυλετική, ταξική, σεξουαλική, υπαρξιακή. Ωστόσο, είναι σημαντικό ότι υψώνουν το ανάστημά τους και διεκδικούν, συμπεριλαμβάνοντας πολλές ομάδες καταπιεσμένων. Στις εξεγέρσεις που ξεσπούν σχεδόν ταυτόχρονα σε πολλά μήκη και πλάτη του πλανήτη αυτή την περίοδο, οι γυναίκες και η νεολαία βρίσκονται στην πρώτη γραμμή. Έτσι ήταν πάντα στην ιστορία των εξεγέρσεων και των επαναστάσεων, από τη Γαλλική Επανάσταση και την Παρισινή κομμούνα, ως τη Ρωσική επανάσταση, τον Ισπανικό εμφύλιο, την Ελληνική αντίσταση κλπ. Και βέβαια, δεν είναι τυχαίο που ο Σοφοκλής βάζει μια νέα γυναίκα, την Αντιγόνη να στέκεται απέναντι στην κρατική εξουσία με έναν τόσο αδιάλλακτο τρόπο.

Μπορεί η «Αντιγόνη» να θεωρηθεί μια τραγωδία για τη διεκδίκηση της ζωής, παρόλο που κυριαρχεί το θανατικό στοιχείο;

Περισσότερο φως στα σκοτάδια της ανθρώπινης ύπαρξης. Αυτό είναι το βασικό διακύβευμα στην “Αντιγόνη” και στην αρχαία Αττική Τραγωδία. Μελετώντας σε ολοένα και μεγαλύτερο βάθος το αχανές τοπίο της ανθρώπινης δομής, ο Σοφοκλής διερευνά τους τρόπους συνύπαρξης των ατόμων μέσα στην κοινότητα, τις δυνατότητες της ανθρώπινης χειραφέτησης μέσα στην πόλη, στα πλαίσια της νεόδμητης για την εποχή άμεσης Αττικής Δημοκρατίας. Αντικρίζει κατάματα το βάθος του ανθρώπινου ψυχισμού και παράλληλα την πραγματικότητα της ίδιας του της πόλης, χωρίς εξωραϊσμούς και εξιδανικεύσεις, με όλες τις δυστοκίες που προκύπτουν στην εξέλιξη του νέου πολιτεύματος, αλλά και τις

χειραφετητικές δυνατότητες που παρουσιάζει η κοινωνία όπου στον δήμο (λαό) βρίσκεται το κράτος (η δύναμη). Η ίδια η Ζωή διακυβεύεται στην Τραγωδία, παιδί και μήτρα της Φιλοσοφίας και της Δημοκρατίας. Από την άποψη αυτή, δεχθήκαμε την πρόκληση να αντικρύσουμε πέρα από τον θάνατο τη σπίθα της Ζωής, κι από εκεί να δούμε πώς ξεδιπλώνεται το υλικό.

Στην παράσταση δεν υπάρχουν σκηνικά, δεν υπάρχουν έπιπλα ούτε σκηνικά αντικείμενα. Τι δυσκολίες είχε η παράσταση, δεδομένου ότι ο χώρος είναι κενός και τα πάντα βασίζονται πάνω στους ηθοποιούς;

Στη δουλειά μας ο ίδιος ο ηθοποιός, ο ζωντανός άνθρωπος βρίσκεται στο κέντρο της θεατρικής πράξης. Η φωνή και το σώμα, ο ψυχισμός και το πνεύμα του καθολικά ενεργοποιημένου ηθοποιού, είναι τα μέσα που έχουμε στη διάθεσή μας για να συνομιλήσουμε με το υλικό και να εκφράσουμε τα ζητήματα που μας απασχολούν.

Ο ηθοποιός της τραγωδίας ορίζει το παράδειγμα του καθολικού ανθρώπου: Αγωνιά για την πόλη και τους πολίτες, καταδεικνύει όλες τις διαστάσεις της κοινοτικής ζωής που απαιτούν κριτική επανεξέταση, αναστοχασμό, επαναθεμελίωση και την ίδια στιγμή, μελετά την ανθρώπινη φύση χωρίς κανέναν περιορισμό. Έτσι, συνδέεται με όλη την κλίμακα της ανθρωπότητας, από την πιο τερατώδη ως την πιο υπερβατική της διάσταση. Η δυσκολία, λοιπόν, βρίσκεται στην επιλογή μας να απογυμνώσουμε τη σκηνή από κάθε δικλίδα ασφαλείας, αποκαλύπτοντας όλες τις διαστάσεις της ανθρώπινης έκφρασης. Η δυσκολία αυτή μας ενεργοποιεί, καθώς προσπαθούμε να υπερβούμε τα ίδια μας τα όρια.

Έχετε αναφέρει σε παλαιότερη συνέντευξη ότι «την τραγωδία, την χαρακτηρίζω βιοπολιτικό θέατρο». Γιατί;

Ακριβώς διότι διακυβεύεται η ίδια η Ζωή των ανθρώπων μέσα στην πόλη, σε όλες τις πιθανές εκφάνσεις της, αλλά και στις πιο μύχιες περιοχές της. Οι τραγικοί μελετούν το ανθρώπινο ον στα ακραία όρια της ύπαρξής του, στην κλίμακα της μανίας και του πάθους, για να θέσουν τα ερωτήματα που αφορούν τη συλλογικότητα των πολιτών, με γνώμονα τη χειραφέτησή τους. Ας μην ξεχνάμε ότι η Τραγωδία αναπτύσσεται ταυτόχρονα με τη Δημοκρατία. Είναι ο ποιητικός τρόπος μελέτης της Ζωής μέσα στην πόλη, που παλεύει να αυτο-οργανωθεί, με τις

αντιφάσεις, τα τραύματα και τα αδιέξοδα της. Οι τραγικοί όλα αυτά τα αποκαλύπτουν, τα φέρνουν στο φως με οξύτατο τρόπο, χωρίς ωραιοποιήσεις και εξιδανικεύσεις. Το αίτημα για ατομική και συλλογική χειραφέτηση βρίσκεται πάντα στον πυρήνα.

Τι σημαίνει για εσάς να ανεβάζετε μια τραγωδία σε μια περίοδο μετάβασης, όπου όλοι οι τομείς της ανθρώπινης ζωής βρίσκονται σε κρίση (κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, καλλιτεχνική);

Είναι ο τρόπος να εκφράσουμε τις αγωνίες μας, τα ζητήματα που μας απασχολούν ως ανθρώπους και καλλιτέχνες, συμβάλλοντας με τα υλικά του θεάτρου σε μια διαδικασία ανθρώπινης χειραφέτησης. Η τραγωδία μας προσκαλεί σε μια ριζική επαναξιολόγηση όλων των αξιών της ζωής. Η κρίση του υπάρχοντος κόσμου ξεκινά από το επίπεδο της οικονομίας και εξακτινώνεται σε χιλιάδες κατευθύνσεις. Η διεκδίκηση, το πάθος, η υπέρβαση των ορίων είναι διαστάσεις της τραγωδίας με τις οποίες μπορούμε να ξανασυνδεθούμε ως άνθρωποι και ως πολίτες.

Ως ηθοποιός συμμετείχατε σε αρκετές παραστάσεις του θεάτρου Άττις ενώ συνεργαστήκατε επίσης ως βοηθός σκηνοθέτης με τον Θεόδωρο Τερζόπουλο. Τι αποκομίσατε από αυτή την συνεργασία;

Η συνεργασία συνεχίζεται ως και σήμερα, μετά από 17 χρόνια. Ο Τερζόπουλος είναι δάσκαλός μου κι αυτό, βέβαια, σημαίνει πάρα πολλά πράγματα. Θα ήθελα να σταθώ σ' ένα στοιχείο που με έχει επηρεάσει: Αυτό που συμβαίνει πάνω στη σκηνή, είναι αποτέλεσμα της φυσικής ενέργειας του ανθρώπινου σώματος. Δεν προέρχεται από προειλημμένες αποφάσεις, ιδέες και προκατασκευασμένα κλισέ. Σε τελική ανάλυση, ο πυρήνας του βρίσκεται στην ίδια τη στάση ζωής του καλλιτέχνη. Πρόκειται για μια διαδικασία που υπερβαίνει την ίδια τη λειτουργία του θεάτρου. Ο Τερζόπουλος μιλάει για την ιδεολογία, για την ευθύνη του ανθρώπου απέναντι στον κόσμο, για την ανάγκη ο καλλιτέχνης να σπάσει τα δεσμά της αυτοαναφορικότητας σε σχέση με τη δουλειά του και να αντικρούσει την πραγματικότητα στην οποία ζει.

Πείτε μας λίγα λόγια για την ομάδα «Σημείο Μηδέν» και τον τρόπο που δουλεύετε με τους ηθοποιούς.

Η Σημείο Μηδέν είναι ερευνητική ομάδα. Ξεκινήσαμε το 2008 με τη "Σωφρονιστική Αποικία" του Φραντς Κάφκα. Δουλεύουμε συλλογικά, σε πολύμηνες διαδικασίες προβών, όπου το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού είναι βασικότατο. Προϋποτίθεται η ψυχοφυσική εκπαίδευση των

ηθοποιών, που στηρίζεται στη μέθοδο Τερζόπουλου. Η συνεργασία με τους ηθοποιούς της ομάδας είναι πολυετής. Έχουν υπάρξει ηθοποιοί στην ομάδα όπως η Ελεάνα Γεωργούλη και ο Δαβίδ Μαλτέζε με τους οποίους συνεργαστήκαμε για 8 ή 9 χρόνια εντατικότητας. Αυτή τη στιγμή, η συνεργασία με την Έβελυν Ασουάντ και την Έλλη Ιγγλίζ βρίσκεται ήδη στον έκτο χρόνο και συνεχίζεται δυναμικά. Ακολουθούν οι υπόλοιποι ηθοποιοί της ομάδας, ο Κωνσταντίνος Γώγουλος, η Ανδρομάχη Φουντουλίδου, ο Γιάννης Γιαραμαζίδης, η Ρόζυ Μονάκη, ο Στέλιος Θεοδώρου-Γκλίναβος, με τους οποίους η συνεργασία είναι εξαιρετικά δημιουργική.

Προσωπικά με ενδιαφέρει ιδιαίτερα η πολυετής συνεργασία με έναν ηθοποιό, όταν βέβαια πληρούνται οι όροι της δημιουργικότητας και της βαθιάς επικοινωνίας. Στις μέρες μας η ιδέα της ομάδας είναι κάπως απομυθοποιημένη. Ωστόσο, για έμένα η ομάδα υφίσταται πάνω στη σκηνή, όπου η συλλογικότητα των ηθοποιών αναπνέει σαν ένας ζωντανός οργανισμός, αλλά και στις διαπροσωπικές σχέσεις όπου αναζητούμε τον εαυτό μας μέσα από τα μάτια του άλλου ανθρώπου. Με τον άλλον μας συνδέει η ίδια η ανθρωπινότητα και όχι απλώς, όχι μονάχα η σκηνική μας ύπαρξη. Στο εργαστήριο συνυπάρχουμε μέσα από την ανθρώπινη γυμνότητά μας, προσπαθώντας να αναπνέουμε μαζί, κάθε στιγμή, αφουγκραζόμενοι αυτόν που είναι απέναντι μας, χωρίς άμυνες, χωρίς δικλείδες ασφαλείας και δεύτερες σκέψεις.

Ετοιμάζετε και κάτι ακόμα για το επόμενο διάστημα. Τι να περιμένουμε να δούμε;

Δουλεύουμε με την Ανέζα Παπαδοπούλου και την Έλλη Ιγγλίζ πάνω στο έργο του Σάμουελ Μπέκετ “Οι Ευτυχισμένες Μέρες”. Η προεμέρα προγραμματίζεται για τα μέσα του Γενάρη. Η συνεργασία με την Ανέζα είναι εξαιρετικά δημιουργική και προκλητική. Το υλικό που φέρει ως άνθρωπος και ηθοποιός προσδίδει στην μπεκετική Γουϊνι μια πολύ ιδιαίτερη διάσταση που συνδέεται με τη σπίθα της ζωής, ανοίγοντας έτσι νέους δρόμους αντιμετώπισης του υλικού.